

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับ
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.1 แนวคิดในการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลกิจการกับค่าธรรมเนียม
การสอบบัญชี

2.1 แนวคิดในการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance)

ในปัจจุบันทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลเกิดเป็นประเด็นขึ้นใน
สหรัฐอเมริกาที่เกิดการล้มละลายทางการเงินและล้มเหลวในการดำเนินงานของบริษัทต่างๆ การ
ทุจริต การรายงานการเงินที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลได้เพียง
อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ทั้งนักลงทุนต่างต้องการที่จะได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม จึงควรให้
ความสำคัญกับการกำกับดูแลกิจการ ดังนั้นจึงเกิดการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะต้องมีความโปร่งใส
และตรวจสอบได้

แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ ได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการจัดตั้งบริษัท
แต่ไม่ได้เป็นที่สนใจหรือรู้จักกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของคณะกรรมการ
บริษัทซึ่งได้ถูกมองข้าม จนกระทั่งช่วงศตวรรษที่ 20 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภายในธุรกิจ
รวมถึงมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานทางการเงิน การตลาดและด้านการจัดการทั่วไป
อีกทั้งการจัดรูปแบบองค์กรใหม่ๆ ได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงการพัฒนากลยุทธ์ด้านการจัดการระบบการ
ทำงานของบริษัท จึงทำให้การกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ได้รับความสนใจ
มากขึ้นในระยะหลัง ทั้งจากสาเหตุที่เกิดจากความผิดพลาดในการบริหารงานของบริษัทขนาดใหญ่
ใหญ่หลายแห่งในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแถบยุโรปในช่วงปี 1980 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่
มีการปรับโครงสร้างของบริษัทอันเนื่องมาจากการควบรวมและการเข้าครอบงำกิจการในรูปแบบ
ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของทรัพย์สินของบริษัทที่ถูกใช้ไปอย่างไม่เต็มค่า และเพื่อเพิ่ม
ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น

ระบบการกำกับดูแลได้รับการพิจารณาบททวนในหลายๆ ประเทศต่างกัน เช่น ในประเทศอังกฤษปี 1990 ได้มีการแต่งตั้ง Cadbury Committee¹ เพื่อวางแนวทางของการกำกับดูแลเนื่องมาจากการประพตติมิชอบต่างๆ ในการจัดการและการเงินของบริษัทขนาดใหญ่หลายแห่งของประเทศในขณะนั้น โดย Sir Adrian Cadbury ในปี 1992 ได้เขียนรายงานให้คณะกรรมการตรวจสอบของประเทศอังกฤษเกี่ยวกับ The Financial Aspects of Corporate Governance ได้รวบรวมหลักการและข้อพึงปฏิบัติเรื่องการกำกับดูแลกิจการไว้อย่างรัดกุมและชัดเจน ซึ่งในรายงานได้เน้นถึงความสำคัญของการแยกกันของหัวหน้าผู้บริหารระดับสูง (CEO) กับประธานกรรมการบริษัท เพราะอาจทำให้เกิดการขัดแย้งในบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ โดยการที่มีการแยกหน้าที่และบทบาทของประธานกรรมการกับผู้บริหารออกจากกัน รวมถึงการให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระในการทำงานของกรรมการที่ไม่ใช่ฝ่ายจัดการหรือผู้บริหารระดับสูง (Non - Executive Directors) และกรรมการที่มาจากบุคคลภายนอก รวมทั้งคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) ประกอบด้วยกรรมการที่ไม่ใช่ฝ่ายจัดการหรือผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การกำกับดูแลกิจการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นในบริษัท

สำหรับประเทศอื่นในยุโรป การแปรรูปรัฐวิสาหกิจได้เป็นเชื้อเพลิงสร้างความเติบโตให้กับตลาดทุน และทำให้เกิดความเป็นห่วงตามมาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ลงทุน เรื่องอื้อฉาวและการประพตติมิชอบในบริษัท ความโปร่งใสที่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำและความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ซึ่งล้วนแต่เป็นชนวนสำคัญในยุโรป

การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในประเทศไทย โดยเฉพาะหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เนื่องจากธุรกิจจำนวนมากประสบปัญหาเนื่องจากขาดการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การดำเนินการมีปัญหาคือข้อมูลภายในขาดความน่าเชื่อถือ ระบบข้อมูลหรือระบบบัญชีขาดประสิทธิภาพ ขาดความน่าเชื่อถือ การบริหารขาดความโปร่งใส

¹ สถาบันเกี่ยวกับวิชาชีพการบัญชีของประเทศอังกฤษ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลเกี่ยวกับการเงิน หรือที่นิยมเรียกย่อๆ ว่า The Cadbury Committee โดยสาเหตุสำคัญของการแต่งตั้งเกิดจากความเป็นห่วงในเรื่องการขาดความเชื่อมั่นเกี่ยวกับรายงานทางการเงินของบริษัท และในฐานะผู้ตรวจสอบบัญชีโดยเฉพาะ ซึ่งปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญถูกมองว่าเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การกำหนดไว้อย่างหลวมๆ ของมาตรฐานการบัญชี
2. การขาดขอบเขตที่ชัดเจนที่คณะกรรมการสามารถควบคุมธุรกิจของตนให้อยู่ในขอบเขตนั้นได้
3. การล้มเหลวของบริษัทชื่อดังบางแห่ง ซึ่งงบการเงินของบริษัท ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าได้ส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าให้ผู้ถือหุ้นได้ทราบถึงฐานะการเงินที่แท้จริงของบริษัท

ขาดการควบคุมภายในที่ดีและขาดการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาต่างๆ แสดงให้เห็นว่า การบริหารธุรกิจที่ผ่านมาขาดการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ความหมายของการกำกับดูแลกิจการ

- The Cadbury Committee (1992) ให้ความหมายเกี่ยวกับ corporate governance เป็นระบบที่บริษัทใช้ในการดำเนินงาน โดยที่ศูนย์กลางของระบบอยู่ที่ คณะกรรมการบริษัท ซึ่งทำหน้าที่ภายใต้กฎหมาย กฎเกณฑ์และผู้ถือหุ้นภายใต้ที่ประชุมสามัญ โดยผู้ถือหุ้นนี้มีความรับผิดชอบในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริษัทและผู้สอบบัญชี นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความสำคัญของคณะกรรมการบริษัทและผู้ถือหุ้นในการรับรายงานความก้าวหน้าของบริษัท อีกทั้งความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีอิสระ (External Auditor) ยังถูกเปรียบเสมือนเป็น เครื่องตรวจสอบงบการเงินจากภายนอก

- Price Waterhouse Management Consultants Ltd.(1997) อธิบายว่าการกำกับดูแลกิจการ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการที่กรรมการบริษัทหรือผู้บริหารระดับสูงของบริษัทใช้ในการกำกับดูแลและควบคุมองค์กร เพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัท เช่น ผู้ถือหุ้น พนักงาน ลูกค้า ธนาคารผู้ให้กู้ และผู้ผลิตสินค้า เป็นต้น

- บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ (2541) ความหมายของ Governance ในภาคเอกชน หมายถึง กระบวนการและวิธีการดำเนินธุรกิจที่มีการควบคุมดูแลภายในองค์กร มีระบบตรวจสอบการดำเนินงานและระบบการจัดรายงานของฝ่ายบริหาร เช่น การจัดให้มี คณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับฐานะทางการเงินของบริษัท การดำเนินมาตรการกำกับควบคุมเพื่อให้สารสนเทศทางการเงินที่ต้องรายงานต่อผู้ถือหุ้น มีความถูกต้อง การให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชี การกำหนด ค่าตอบแทนสำหรับงานสอบบัญชีและงานที่ไม่เกี่ยวกับการสอบบัญชี รวมถึงการเพิ่มบทบาทหน้าที่กรรมการอิสระเพื่อให้สามารถดูแลผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน

- สังเวียน (2542) กล่าวถึง การกำกับดูแลกิจการ หมายถึง ระบบซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีที่บริษัทถูกชี้แนะ ถูกจัดการและถูกควบคุม ในภาคปฏิบัติหมายรวมถึงวิธีที่ คณะกรรมการควรประพฤติตนต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง การกำกับดูแลเป็นเรื่องของ บทบาท สิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในฐานะเป็นเจ้าของ คณะกรรมการ ผู้จัดการ ลูกจ้างและกลุ่มอื่นๆ ซึ่งถือว่าตนมีส่วนได้เสีย อีกทั้งการกำกับดูแลกิจการเป็นเรื่อง

เกี่ยวกับการจัดตั้งระบบ ซึ่งด้วยระบบนี้กรรมการได้รับมอบหมายให้มีความรับผิดชอบ (Responsibilities) และหน้าที่ (Duties) ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดทิศทาง (Direction) ของบริษัท การกำกับดูแลกิจการถูกสร้างขึ้นบนระบบการมีหน้าที่รับผิดชอบ (Accountability) เพื่อรักษาเงินลงทุนและเพิ่มคุณค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาวภายในกรอบการมีจริยธรรมที่ดีโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นและสังคมโดยรวมประกอบ

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2544) ได้ให้ความหมายคำว่า การกำกับดูแลกิจการ หมายถึง ระบบที่จัดให้มีโครงสร้างและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายจัดการ คณะกรรมการ และผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันนำไปสู่ความเจริญเติบโตและเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาวโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นประกอบ

- ข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์เกี่ยวกับการเปิดเผยสารสนเทศของบริษัทจดทะเบียน (2544) ได้ให้ความหมายคำว่า การกำกับดูแลกิจการ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการที่คณะกรรมการบริษัทในฐานะตัวแทนของผู้ถือหุ้นใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของฝ่ายบริหารและเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานของบริษัท เพื่อให้มั่นใจได้ว่าได้มีการดำเนินการเป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้ อันจะเป็นการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของบริษัทและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้ถือหุ้น พนักงาน ลูกค้า เจ้าหนี้ ผู้ขายสินค้า เป็นต้น

- บริษัท ไทยเรทติ้งแอนดิโนฟอรมเชนซ์เซอร์วิส จำกัด (2545) คำว่า การกำกับดูแลกิจการ หมายถึง บริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ บริษัทที่มีระบบการควบคุมดูแลองค์กรที่สามารถรักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นได้ดี ช่วยให้ผู้ลงทุนมีโอกาสได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีและงบการเงินที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้ มีการจัดการความเสี่ยงต่างๆ มีการควบคุมและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการบริหารงานให้มีความถูกต้อง โดยมีองค์ประกอบของกรรมการอิสระมากขึ้น และมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดย่อย เช่น คณะอนุกรรมการสรรหา คณะอนุกรรมการกำหนดคำตอบแทน นอกเหนือจากคณะกรรมการตรวจสอบที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้จัดตั้งอยู่แล้ว รวมถึงมีการเผยแพร่ข้อมูลของบริษัทให้กับผู้ลงทุนอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่าการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) หมายถึง ระบบที่จัดให้มีกระบวนการและโครงสร้างของภาวะผู้นำและการควบคุมกิจการให้มีความรับผิดชอบต่อนำที่ด้วยความโปร่งใสและสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อรักษาเงินลงทุนและรักษาคุณค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาวภายในกรอบการมีจริยธรรมที่ดี โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นและสังคม

กระบวนการของการกำกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง ระบบการตัดสินใจซึ่งกำหนดให้ผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ตระหนักว่าใครมีหน้าที่ควรทำอะไร ความรับผิดชอบต่อนำที่ ความรับผิดชอบในการทำงานนั้นต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อใครและอย่างไร การกระทำมีความโปร่งใสที่เพียงพอและจัดให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจที่เหมาะสม

นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ในประเทศไทยของบริษัทที่ปรึกษาธุรกิจ ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ จำกัด (2540) ในโครงการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมและดูแลกิจการในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินระดับของระเบียบวิธีปฏิบัติการควบคุมและดูแลกิจการที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยถือปฏิบัติกันอยู่ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิธีปฏิบัติในการควบคุมดูแลกิจการในประเทศไทย โดยได้รับการตอบแบบสอบถามจาก 202 บริษัท โดยจำนวนนี้ได้รวมการสัมภาษณ์โดยตรง 66 บริษัท ผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้สัมภาษณ์มากกว่าร้อยละ 50 ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัท

จากแบบสอบถามที่ตอบพบว่าบริษัทที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการประชุมคณะกรรมการบริษัททุกรายไตรมาสและอาจจัดการประชุมวิสามัญได้ในกรณีเร่งด่วนหรือในวาระพิเศษ ส่วนบริษัทที่มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือนพบว่ามีจำนวนน้อย บริษัทส่วนมากมีจำนวนกรรมการมากกว่า 10 คน และร้อยละ 83 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามมีกรรมการที่เป็นอิสระจากภายนอกอย่างน้อย 2 คนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีเพียงร้อยละ 15 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนกรรมการอิสระมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด บริษัทส่วนใหญ่ระบุคุณสมบัติของกรรมการอิสระ คือ ทัศนนะความคิดเห็นที่เป็นอิสระและความเป็นกลาง รองลงมาคือความสามารถของกรรมการอิสระในการนำมาซึ่งความสัมพันธ์ทางธุรกิจ และบริษัทที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีคณะกรรมการบริหารที่แยกต่างหากจากคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยกรรมการบริษัทและผู้บริหารระดับสูง โดยบริษัทมักจะเลือกกรรมการของบริษัทให้

ทำหน้าที่ควมในฐานะกรรมการบริหารด้วย และประธานกรรมการไม่ใช่บุคคลเดียวกับกรรมการผู้จัดการหรือประธานกรรมการบริหาร แต่ถึงอย่างไรมากกว่าร้อยละ 70 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามนั้นประธานกรรมการบริษัทไม่ใช่กรรมการอิสระจากภายนอก จึงทำให้เกิดคำถามว่าการตัดสินใจของประธานกรรมการบริษัทมีความเป็นอิสระ ปราศจากอิทธิพลของผู้บริหารระดับสูงหรือไม่ เนื่องจากประธานกรรมการบริษัทมีฐานะเป็นผู้บริหารด้วย

นอกจากบทบาทของคณะกรรมการบริษัทแล้ว ยังพบว่าบริษัทที่ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 50 มีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน (Remuneration Committee) และร้อยละ 81 ที่ไม่มีคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) และจากจำนวนที่ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 70 เชื่อว่าควรมีการปรับปรุงด้านการควบคุมดูแลกิจการในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่ต้องการให้ควบคุมกระทำโดยหน่วยงานกำกับดูแลตลาดทุนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น สำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือหน่วยงานรัฐที่มีอยู่แล้ว แต่ก็ยังกลัวปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อนในการออกกฎระเบียบของแต่ละหน่วยงาน

นอกจากนี้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยคณะกรรมการเพื่อพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (2543) ได้จัดทำรายงานการกำกับดูแลกิจการที่ดีมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กิจการได้มีแนวทางในการปรับปรุงระบบการจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยให้ความหมายของการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) หมายถึง ระบบที่จัดให้มีกระบวนการและโครงสร้างของภาวะผู้นำและการควบคุมของกิจการให้มีความรับผิดชอบตามหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อรักษาเงินทุน และเพิ่มมูลค่าให้แก่ผู้ถือหุ้นในระยะยาวภายในกรอบการมีจริยธรรมที่ดีโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นและสังคมโดยรวมประกอบ

จากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 ราย โดยแบ่งเป็นฝ่ายจัดการของบริษัทจดทะเบียนจำนวน 133 ราย และกรรมการจากภายนอกของบริษัทจดทะเบียนจำนวน 66 ราย พบว่าบริษัทที่ตอบแบบสอบถามมีขนาดคณะกรรมการระหว่าง 5-24 คน ประกอบด้วยผู้ถือหุ้นหรือตัวแทน ผู้บริหาร กรรมการจากภายนอกซึ่งแบ่งเป็นกรรมการที่เป็นอิสระและกรรมการจากภายนอกอื่น เช่น เจ้าหนี้ และร้อยละ 29 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามมีประธานเป็นบุคคลเดียวกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือประธานกรรมการบริหาร ส่วนบทบาทของกรรมการที่เป็นอิสระร้อยละ 90 เห็นว่ากรรมการที่เป็นอิสระมีคุณค่าต่อบริษัทในการให้มุมมองที่

เป็นอิสระตรงไปตรงมา รองลงมาคือ ให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อบริษัท ตลอดจนให้ความสะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งตรงกับผลสำรวจของบริษัทที่ปรึกษา ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ จำกัด สำหรับการประชุมคณะกรรมการของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประชุมไตรมาสละครั้ง ซึ่งเท่ากับจำนวนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการประชุมประมาณ 2-3 ชั่วโมง และให้ความเห็นว่าคณะกรรมการบริษัทจะให้ความสำคัญกับการพิจารณาปัญหาต่างๆ ตามลำดับดังนี้คือ การกำหนดกลยุทธ์และแผนงานของบริษัท การกำกับดูแลการดำเนินงานของฝ่ายจัดการ และปัญหาทางการเงิน และการประเมินผลงานของกรรมการ พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามไม่มีการประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการเต็มคณะหรือกรรมการรายบุคคลเลย

สำหรับการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ บริษัทที่ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดไม่มีคณะกรรมการกำหนดค่าตอบแทน (Remuneration Committee) แต่มีการกำหนดค่าตอบแทนของกรรมการโดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานของบริษัท ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และมีการเปรียบเทียบกับบริษัทอื่นด้วย ซึ่งพบว่าแตกต่างจากผลการสำรวจของบริษัทที่ปรึกษา ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ จำกัด ในปี 2540 พบว่าที่ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 50 มีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน (Remuneration Committee)

ทัศนคติความคิดเห็นต่อโครงสร้างการกำกับดูแลกิจการที่ดี ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ควรประกอบด้วยการเปิดเผยและความโปร่งใสในการดำเนินกิจการของบริษัท (91%) บทบาทและความสัมพันธ์ของคณะกรรมการและฝ่ายจัดการและผู้ถือหุ้น บทบาทและความรับผิดชอบในรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชี (68%) การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (63%) นอกจากนี้ในระบบการกำกับดูแลกิจการของประเทศไทยในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับปรุงในเรื่องดังต่อไปนี้ โครงสร้างและลักษณะการควบคุมและตรวจสอบภายใน (60%) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ (57%) ความหมายของความเป็นอิสระและบทบาทของกรรมการจากภายนอก (47%) การเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (41%) และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการปรับปรุงการกำกับดูแลกิจการที่ดี ตามลำดับ คือ ประธานกรรมการบริษัท กรรมการผู้จัดการ กรรมการจากภายนอก ผู้ตรวจสอบภายใน ผู้สอบบัญชี ผู้อำนวยการฝ่ายบัญชีการเงิน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

นอกจากนี้ ดร. อนันต์ชัย คงจันทร์ (2544) ศึกษาวิจัยเรื่องการกำกับดูแลกิจการในประเทศไทย ในบทบาทของคณะกรรมการบริษัท ผู้ถือหุ้น และผู้สอบบัญชีภายนอก รวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยภายหลังปี พ.ศ. 2540 ที่มีต่อการกำกับดูแลกิจการ โดยสุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนทั้งสิ้น 123 บริษัท และกำหนดขอบเขตเฉพาะบริษัทจดทะเบียนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของคณะกรรมการบริษัทในส่วนของ การกำกับดูแลกิจการโดยตรง คือ การตรวจสอบติดตามการทำงานของผู้บริหารอย่างสม่ำเสมอ และมีแผนการทำงาน การทำหน้าที่ของคณะกรรมการที่ชัดเจนที่สามารถบอกทิศทาง และการกำกับดูแลกิจการได้อย่างดี เป็นประเด็นที่ได้รับการประเมินว่ามีการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นอันดับสุดท้ายและรองสุดท้ายในหน้าที่ทั้งหมด ส่วนความเห็นของคณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกและผู้บริหารค่อนข้างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ผู้ถือหุ้นรายย่อยจะมีบทบาทในการกำกับดูแลกิจการค่อนข้างน้อย การติดตามข้อมูลข่าวสารก็จะเป็นเพื่อการลงทุนซื้อหุ้นมากกว่า การรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะของผู้ถือหุ้น การแสดงบทบาทโดยตรง เช่น การเข้าร่วมประชุม หรือการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมมีน้อย หรือแทบไม่มีเลย และไม่มีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การกำกับดูแลกิจการแม้จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นของกิจการ

ในส่วนของบทบาทของผู้สอบบัญชีภายนอกนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดมาตรการในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงาน ก.ล.ต. และ ก.บ.ช. แต่ในส่วนของ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของตนนั้นเหมาะสมและรอบคอบ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากภายหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ แต่ปัญหาในเรื่องปริมาณงาน ผู้ช่วยผู้สอบบัญชี รวมทั้งอัตราค่าตอบแทนก็มีการเปลี่ยนแปลงที่น้อย

นอกจากนี้จากรายงานผลการประเมินบรรษัทภิบาลบริษัทจดทะเบียนประจำปี 2548 ตามรายงาน Corporate Governance Report of Thai Listed Companies 2005 ซึ่งจัดทำโดยสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of Directors Association- IOD) โดยได้รับความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และตลาดเอ็ม เอ ไอ จำนวน 371 บริษัท ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านบรรษัทภิบาลทั้งหมด 5 หมวด รวม 118 ข้อ ตามหลักการที่กำหนดโดย OECD (Organization for Economic

Cooperation and Development) ได้แก่ สิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันต่อผู้ถือหุ้น การคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ การเปิดเผยข้อมูลและโปร่งใส และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ โดยประเมินผลจากข้อมูลที่เปิดเผย ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากรายงานประจำปี แบบ 56-1 หนังสือนัดประชุมและรายงานการประชุมผู้ถือหุ้น เว็บไซต์ของบริษัท ข้อมูลที่มีการเผยแพร่ผ่านตลาดหลักทรัพย์ฯ และ ก.ล.ต. และข้อมูลอื่นๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณชน

ผลการประเมินในภาพรวมพบว่า บริษัทจดทะเบียนไทยมีการพัฒนาการด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ การคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย และการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส ซึ่งเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสนี้ บริษัทจดทะเบียนไทยมีผลการประเมินอยู่ในระดับค่อนข้างสูง รองลงมา ได้แก่ การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันต่อผู้ถือหุ้น และการให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้น ตามลำดับ

ผลการประเมินตามกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า บริษัทจดทะเบียนในกลุ่มติดอันดับกลุ่มบริษัทที่มีคะแนนสูงสุด (Top Quartile Companies) ในสัดส่วนมากที่สุด ยังคงอยู่ใน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มทรัพยากร กลุ่มเทคโนโลยี และกลุ่มการเงิน โดยมีจำนวนบริษัทที่มีผลการประเมินที่ดีอยู่ใน Top Quartile ถึงร้อยละ 77 ร้อยละ 42 และร้อยละ 35 ของบริษัทในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามขนาดรายได้ พบว่าบริษัทจดทะเบียนที่มีผลการประเมินดีไม่ได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะบริษัทขนาดใหญ่ เห็นได้จาก 93 บริษัทใน Top Quartile มีบริษัทที่มีขนาดรายได้ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาทต่อปี ในจำนวนใกล้เคียงกับบริษัทที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 ล้านบาทขึ้นไป

นอกจากนี้จากสำรวจข้อมูลรายงานผลการประเมินบริษัทจดทะเบียนปี 2549 ตามรายงาน Corporate Governance Report of Thai Listed Companies 2006 ซึ่งจัดทำโดยสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of Directors Association-IOD) โดยได้รับความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) รวม 402 บริษัท ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านบรรษัทภิบาลทั้งหมด 5 หมวด รวม 123 ข้อ ตามหลักการที่กำหนดโดย OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ได้แก่ สิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันต่อผู้ถือหุ้น การคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ การเปิดเผยข้อมูลและโปร่งใส และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ โดยประเมินผลจากข้อมูลที่เปิดเผย ประกอบด้วยข้อมูลที่

จากรายงานประจำปี แบบ 56-1 หนังสือนัดประชุมและรายงานการประชุมผู้ถือหุ้น เว็บไซต์ของบริษัท ข้อมูลที่มีการเผยแพร่ผ่านตลาดหลักทรัพย์ฯ และ กสท. และข้อมูลอื่นๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณชน

ผลการประเมินในภาพรวมพบว่า บริษัทจดทะเบียนไทยในภาพรวมมีคะแนนการกำกับดูแลกิจการดีขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 71 คะแนน หมวดที่ได้คะแนนสูงสุด คือ การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส ที่มีคะแนนเฉลี่ย 82 คะแนน รองลงมา คือ การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้น อย่างเท่าเทียมกัน ที่มีคะแนนเฉลี่ย 75 คะแนน การดูแลสิทธิของผู้ถือหุ้น ที่มีคะแนนเฉลี่ยเป็น 71 คะแนน และความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ ที่มีคะแนนเฉลี่ยเป็น 58 คะแนน โดยจุดเด่นของบริษัทจดทะเบียนไทยที่มีการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ได้แก่ เรื่องสิทธิของผู้ถือหุ้น ซึ่งบริษัทจดทะเบียนเกือบทั้งหมดมีการประชุมผู้ถือหุ้นตามวาระที่แจ้งผู้ถือหุ้นไว้ล่วงหน้า การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ถือหุ้นที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุม การเปิดเผยข้อมูลสำคัญไว้ในรายงานประจำปี รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบตามที่ตลาดหลักทรัพย์ฯ กำหนด

ผลการประเมินตามกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า กลุ่มทรัพยากร มีคะแนนเฉลี่ย 81 คะแนน กลุ่มการเงิน มีคะแนนเฉลี่ย 75 คะแนน และกลุ่มเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 73 คะแนน ซึ่งในปีนี้ได้มีการปรับปรุงการรายงานผลสำรวจใหม่ จากเดิมที่แยกเป็น 4 กลุ่ม (Quartile) มาเป็นผลการประเมินออกเป็น 6 กลุ่ม คือ ดีเลิศ ดีมาก ดี ดีพอใช้ ผ่าน และไม่ผ่าน ซึ่งคะแนนต่ำกว่า 50 พบว่ามีบริษัทจดทะเบียนที่มีคะแนนการประเมินในระดับดีเลิศ 9 บริษัท ดีมาก 62 บริษัท และดี 145 บริษัท นอกจากนี้มีบริษัทที่ได้คะแนนดีพอใช้ 133 บริษัท ผ่าน 48 บริษัท และไม่ผ่าน 5 บริษัท

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีตัวแทนนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกำกับดูแลกิจการ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีแรงผลักดันในอันที่จะทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งในสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้นมีปัญหาของความไม่เท่าเทียมกัน (Asymmetric Information) ของข้อมูลข่าวสารระหว่างตัวการ-ตัวแทน คือ การที่คนกลุ่มหนึ่งไม่มีความรู้ความสามารถเท่ากับคนอีกกลุ่มหนึ่งอย่างเพียงพอที่จะตัดสินใจในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากตัวแทนจะมีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่าตัวการ เป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งของตัวแทน (agency problem)

ดังนั้นระบบเศรษฐกิจในอุดมคตินั้นจะมีการแบ่งแยกส่วนของเจ้าของ (ownership) และส่วนของการควบคุม (control) คือ การที่กลุ่มคนทั้งหมดมีความรู้ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เท่าเทียมกัน มีความรู้ความเข้าใจที่จะตัดสินใจดำเนินการใดๆ อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้การจัดสรรทรัพยากรที่ถูกนำไปใช้ในกระบวนการผลิตนั้นเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยตัวแทนจะมีการทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของตัวการและตัวแทนจะได้รับผลตอบแทนจากการทำงาน ดังนั้นผู้บริหาร (ตัวแทน) จะมีการเจรจาต่อรองและบริหารงานเพื่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น (ตัวการ) ของบริษัท อย่างไรก็ตามผู้บริหารเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นและควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น แต่ผู้บริหารจะบริหารงานตามใจตนเองและอาจเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ซึ่งผู้ถือหุ้นจะมีการควบคุมผู้บริหารเพื่อให้การบริหารบริษัทอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ให้ผู้บริหารหาผลประโยชน์จากบริษัท

หลักการของการกำกับดูแลกิจการเกิดขึ้นเพื่อการแต่งตั้งและการควบคุมคณะกรรมการบริษัท ซึ่งความสัมพันธ์กันระหว่างตัวการ-ตัวแทน (Principal – Agent) มีข้อผูกมัดและทำให้มีผลกับตัวแทนที่มีอำนาจในการตัดสินใจ นอกจากนี้ทุกๆ ฝ่ายมีความสัมพันธ์กันเพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุด ดังนั้นผู้บริหารจะพยายามหาหนทางสร้างมูลค่าสูงสุดให้กับกิจการก็ต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้กับตนด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งทฤษฎีตัวแทนเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยที่บุคคลฝ่ายหนึ่งคือตัวแทน (Agent) ตกลงที่จะทำการในฐานะที่เป็นตัวแทนให้กับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าตัวการ (Principal) หมายถึงหากกิจการไม่มีเครื่องมือใดๆ ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และหากผู้บริหารตัดสินใจที่จะทำการใดๆ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตนเองไม่ว่าจะโดยการจัดสรรทรัพยากรไปสูตนเองนอกเหนือจากผลตอบแทนที่ได้มีการตกลงไว้ในสัญญาหรือมีพฤติกรรมซ่อลในหน้าที่ผู้เป็นเจ้าของและผู้เป็นเจ้านี้ย่อมปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการต่อไป ดังนั้นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวจึงมีคณะกรรมการบริษัทเป็นตัวกลางระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร คณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการดำเนินการของบริษัท รวมทั้งคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ

ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งของตัวแทน ผู้ถือหุ้นจำเป็นต้องมีการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายจัดการ เนื่องจากบริษัทนั้นมีผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนมากและผู้ถือหุ้นแต่ละคนต่างคิดว่าต้องมีการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายจัดการอยู่แล้วทำให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และอาจทำให้เกิด free ride ได้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Palmrose (1986) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,186 บริษัทจาก 12 กลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งแบ่งกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีออกเป็น 2 กลุ่มคือสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรก และสำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่ขนาดใหญ่ 8 อันดับแรก โดยมีสมมติฐานคือ 1) สำนักงานสอบบัญชีจะมีการเรียกค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงเพราะว่าเป็นตลาดผูกขาด 2) บริษัทที่ถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงจะมีผลกับคุณภาพการสอบบัญชีสูงตามไปด้วย 3) การที่บริษัทถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลดลงโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่เพราะเป็นประหยัดต่อขนาดโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่เนื่องจากเป็นตลาดของการให้บริการที่มีการแข่งขันสูง

ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์โดยตรงกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเรียกเก็บจากบริษัทลูกค้า ขึ้นอยู่กับสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 แห่งและสำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่ขนาดใหญ่ 8 แห่งคือสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงกว่า แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญเฉพาะอุตสาหกรรม

Craswell , Francis และ Taylor (1995) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของสำนักงานสอบบัญชีในอุตสาหกรรมของบริษัทลูกค้ากับคุณภาพงานสอบบัญชี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจากบริษัทในประเทศออสเตรเลีย จำนวน 1,484 บริษัทจาก 23 กลุ่มอุตสาหกรรม โดยมีสมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบคือสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรกที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรมจะมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่สูงกว่าบริษัทที่ไม่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาพบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เรียกเก็บจากลูกค้าของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรกที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรม มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่สูงกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรกที่ไม่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรม ดังนั้นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 8 อันดับแรกที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรมให้บริการงานสอบบัญชี

Gul ,Chen และ Tsui. (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร , สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร, ค่าตอบแทนของผู้บริหารและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ในทางทฤษฎีของฝ่ายบริหารบริษัทที่มีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมากขึ้นจะใช้รายการคงค้างตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการจ่ายค่าตอบแทนโดยใช้รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยมีสมมติฐานคือ (1) รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (2) รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจะลดลงหากการถือหุ้นของผู้บริหารมาก (3) รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจะลดลงหากค่าตอบแทนของผู้บริหารผูกติดกับรายการทางบัญชี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ 648 บริษัท ศึกษาในประเทศออสเตรเลียในปี 1993 โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยแบบเชิงพหุ

ผลการศึกษาพบว่ารายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี แต่ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและค่าตอบแทนของผู้บริหาร โดยที่สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์ของรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจะอ่อนลงถ้าบริษัทนั้นมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารสูงและความสัมพันธ์นี้จะมากขึ้นถ้าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารลดลง นอกจากนี้บริษัทที่ทำบัญชีบนพื้นฐานของค่าตอบแทนของผู้บริหารนั้นมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากระดับของค่าตอบแทนนี้เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริหารในการจัดการรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารเพื่อเพิ่มค่าตอบแทนให้ตนเอง นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big-6) และอัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และสภาพคล่องของบริษัท มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

วรพจน์ อุฑาไพบูลย์วงศ์ (2532) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชีในประเทศไทย พบว่าการศึกษานี้ได้แยกปัจจัยเป็น 2 ส่วนคือ ปัจจัยภายนอกหมายถึง ขนาด ประเภทและลักษณะของธุรกิจที่เป็นลูกค้าของสำนักงานสอบบัญชีซึ่งมีความสัมพันธ์กับปริมาณงานที่ผู้สอบบัญชีจะต้องปฏิบัติ ปัจจัยภายใน หมายถึง องค์ประกอบในการกำหนดค่าธรรมเนียมวิชาชีพของผู้สอบบัญชีหรือสำนักงานสอบบัญชี กลุ่ม

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ 1)สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 10 แห่ง 2)สำนักงานสอบบัญชีขนาดกลาง 10 แห่ง และ 3) ธุรกิจต่างๆที่เลือกเป็นตัวอย่าง 200 ราย โดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร การสัมภาษณ์ และการส่งแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภายนอกที่ใช้ในการประมาณค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชี ซึ่งได้แยกพิจารณาเป็น 3 กรณี มีดังนี้

1 กรณีการวิเคราะห์รวม ปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชีคือ จำนวนทุนที่เรียกชำระ จำนวนรวมของรายได้ การเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ และขนาดของสำนักงานสอบบัญชี โดยปัจจัยทั้ง 4 สามารถอธิบายได้ในอัตราร้อยละ 59.32 เมื่อเทียบกับค่าจริง

2 กรณีการวิเคราะห์เฉพาะสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ ปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชี คือ จำนวนรวมของรายได้ การเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ และการที่บริษัทมีบริษัทที่เกี่ยวข้องกันโดยปัจจัยทั้ง 3 สามารถอธิบายได้ในอัตราร้อยละ 42.47 เมื่อเทียบกับค่าจริง

3 กรณีการวิเคราะห์เฉพาะสำนักงานสอบบัญชีขนาดกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชี คือ จำนวนทุนที่เรียกชำระ จำนวนรวมของรายได้ จำนวนรวมของค่าใช้จ่าย การเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ และประเภทของธุรกิจ โดยปัจจัยทั้ง 5 สามารถอธิบายได้ในอัตราร้อยละ 86.48 เมื่อเทียบกับค่าจริง

สำหรับปัจจัยภายใน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ใช้เป็นองค์ประกอบในการกำหนดค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชีตามลำดับความสำคัญ คือ เวลาที่ใช้ในการตรวจสอบบัญชี จำนวนพนักงานในแต่ละระดับที่ใช้ในการตรวจสอบ อัตราเงินเดือนของพนักงานตรวจสอบ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสำนักงาน

ดวงกมล โฆษพันธ์ (2546) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่องานตรวจสอบภายในกับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจสำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และผู้สอบบัญชีรับอนุญาต และได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งการจำแนกกลุ่มตัวแปรด้วยเทคนิค Factor Analysis เพื่ออธิบายและสรุปลักษณะข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อมั่นในระบบของการควบคุมภายใน การเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวนรวมของรายได้ จำนวนปีของการให้บริการสอบบัญชีและเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบบัญชีเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของงานตรวจสอบภายในกับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เช่น ความเป็นอิสระของผู้ตรวจสอบ

ภายในที่มีคุณภาพ ขอบเขตของงานตรวจสอบภายในที่เหมาะสม แผนงานการตรวจสอบภายในที่เพียงพอ กระดาษทำการของผู้ตรวจสอบภายในให้ข้อมูลที่สนับสนุนการตรวจสอบและข้อสรุป และรายงานเป็นไปตามผลของตรวจสอบภายใน ย่อมส่งผลให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสามารถพิจารณาใช้ผลงานตรวจสอบภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่องานตรวจสอบได้ และอาจส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลกิจการกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance) มีหลักการ 4 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (2545)) ซึ่งสามารถแทนด้วยตัวแปรต่างๆ ดังนี้

1. **ความยุติธรรม (Fairness)** หมายถึง คณะกรรมการควรดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทุกกลุ่ม นักลงทุนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยความเป็นธรรมโดยไม่เอาเปรียบ ข้อโกง หรือหาผลประโยชน์ให้ตัวเองหรือผู้ถือหุ้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรม และคณะกรรมการควรดูแลให้ฝ่ายจัดการบริหารงานด้วยความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนของกรรมการที่เป็นเครือญาติในการศึกษา (Proportion of family members in the board)
2. **ความโปร่งใส (Transparency)** หมายถึง คณะกรรมการและผู้บริหารงานด้วยความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เชื่อถือได้ ทันการณ์และสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ลงทุนภายนอกสามารถประเมินผลการดำเนินงานและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งสอดคล้องกับระดับของการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการในการศึกษา (Disclosure of Corporate Governance)
3. **ความรับผิดชอบตามหน้าที่ (Accountability)** หมายถึง คณะกรรมการควรต้องรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานของบริษัทให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็กฎหมายเกี่ยวกับบริษัท การทำงาน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนของกรรมการอิสระในการศึกษา (Proportion of independence directors)
4. **การรู้จักภาระหน้าที่ (Responsibility)** หมายถึง คณะกรรมการควรจะปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดทุกประการด้วยความตั้งใจ และความรับผิดชอบ กรรมการทุกคนจะต้องเข้าการประชุมอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับการควมรวมตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการในการศึกษา (Duality)

การกำกับดูแลกิจการประกอบด้วย

1. การควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการ

การควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการในการศึกษา (Duality) สอดคล้องกับการรู้จักภาระหน้าที่ (Responsibility) ซึ่งการกำหนดและแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบระหว่างประธาน (Chairman) คณะกรรมการ (Board of Director) และผู้บริหารระดับสูง (CEO) โดยเฉพาะบทบาทของคณะกรรมการที่ถือเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้น จึงควรกำหนดโครงสร้างให้มีอิสระจากการบริหารงาน มีสำนึกในการแบ่งแยกหน้าที่ และมีความยุติธรรมในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร เพราะอาจเกิดความขัดแย้งในบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ กรรมการและฝ่ายจัดการของบริษัทส่วนใหญ่จึงมักเป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกันและเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ทำให้ผู้ถือหุ้นรายใหญ่สามารถทำหน้าที่ทั้งด้านการกำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของบริษัท โดยไม่มีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล ซึ่งการแยกบทบาทของประธานกรรมการออกจากผู้บริหารระดับสูงเพื่อป้องกันสิทธิผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นในบริษัทจากการใช้อำนาจในทางที่ผิดของคณะกรรมการ ถ้าหากให้อำนาจกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะทำให้บุคคลนั้นมีอำนาจมากเกินไปอาจส่งผลให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ รวมทั้งผู้บริหารจะขาดความเป็นอิสระและมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถือหุ้นและนักลงทุน

ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีนั้นจะต้องมีการถ่วงดุลอำนาจของกรรมการที่ไม่เป็นผู้บริหาร ซึ่งคณะกรรมการจะต้องประกอบด้วยกรรมการที่เป็นอิสระหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งคณะและอย่างน้อย 3 คน ตามข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับหลักการกำกับดูแลกิจการ 15 ข้อ และในข้อที่ 9 นั้นมีการกล่าวถึงการรวมหรือแยกตำแหน่ง คือคณะกรรมการและผู้ถือหุ้นควรมีเสรีที่จะเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุดกับบริษัท โดยอาจรวมบทบาทของประธานกรรมการกับผู้จัดการใหญ่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน หรือแยกกันโดยให้กรรมการที่ไม่เป็นอิสระเป็นประธานกรรมการก็ได้และความเป็นอิสระมีส่วนสำคัญในการกำกับดูแลกิจการเป็นการถ่วงดุลอำนาจในการบริหารของบริษัท เพราะประธานกรรมการมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของบริษัทและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารหรือผู้บริหาร เพื่อช่วยให้ในการดำเนินงานของบริษัท ส่วนฝ่ายจัดการหรือผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบายและกลยุทธ์ทางธุรกิจที่คณะกรรมการให้ไว้ คือฝ่ายจัดการจะต้องบริหารงานในบริษัทโดยเห็นแก่ประโยชน์ของบริษัทหรือผู้ถือหุ้นมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

ในสหรัฐอเมริกาจะมีประเพณีปฏิบัติของบริษัทที่จะให้นัยสำคัญกับอำนาจของประธานเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งเป็นประธานกรรมการ ซึ่งจากการสำรวจของ Price waterhouseCooper พบว่าบริษัทในสหรัฐอเมริกาน้อยกว่าร้อยละ 30 เป็นบริษัทที่มีประธานเจ้าหน้าที่กับประธานกรรมการแยกกัน ซึ่งแตกต่างจากสหราชอาณาจักรที่มีสัดส่วนของการแบ่งแยกหน้าที่สูง รวมทั้งประเทศแถบเอเชีย , ยุโรป , ญี่ปุ่น , ลาตินอเมริกา และแคนาดา และการรวมหรือการแยกตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารนั้น ถ้าเป็นการรวมตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารจะทำให้ลดความมีประสิทธิภาพของโครงสร้างคณะกรรมการและทำให้เกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ จึงควรมีการแยกตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารออกจากกันเพื่อให้การดำเนินงานมีความเป็นอิสระ ดังนั้นการกำกับดูแลกิจการที่ดีนั้น จะต้องมีการแยกกันระหว่างผู้บริหารกับประธานกรรมการมีส่วนทำให้การทำงานมีความมีประสิทธิภาพและเป็นการป้องกันคนใดคนหนึ่งจะมีอำนาจในการดำเนินงานที่มากเกินไป

จากการสำรวจบริษัทจดทะเบียนขนาดใหญ่ในประเทศไทยประมาณ 130 บริษัท โดยสถาบันกรรมการบริษัทไทย ปรากฏว่า ร้อยละ 22 ของกลุ่มเหล่านี้มีประธานกรรมการเป็นอิสระ ซึ่งยังสูงกว่าในสหรัฐอเมริกาที่มีเพียงร้อยละ 15 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประธานกรรมการของบริษัทส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาควบตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ หรือประธานเจ้าหน้าที่บริหารด้วย

สำหรับกรณีแยกตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ ปรากฏว่า 2 ใน 3 ของบริษัทเหล่านี้มีประธานกรรมการ และกรรมการผู้จัดการใหญ่เป็นคนละคน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าในสหรัฐอเมริกา เพราะการควบสองตำแหน่งของบริษัทส่วนใหญ่ และเป็นประเพณีปฏิบัติของบริษัท (Corporate Tradition) ในสหรัฐอเมริกาที่มักมีประธานเจ้าหน้าที่บริหารเป็นประธานกรรมการบริษัทด้วย

สำหรับประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of directors association – IOD) (2548) ได้ทำการสำรวจและผลการประเมินการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียน ซึ่งผลการสำรวจและประเมินการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการในข้อที่ 9 เรื่องการรวมหรือแยกตำแหน่งพบว่า บริษัทร้อยละ 88 มีการแยกตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร

ในการศึกษาของ Dechow (1996) ได้ทำการศึกษสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการกำไร โดยทำการวิเคราะห์บริษัทที่เกิดประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามนโยบายการบัญชี ตามรายงานของคณะกรรมการควบคุมและซื้อขายหลักทรัพย์ในระหว่างปี 1982-1992 โดยทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรและการกำกับดูแลกิจการกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 92 บริษัท ซึ่งแรงจูงใจที่สำคัญในการจัดการกำไรคือ ความต้องการดึงดูดแหล่งเงินทุนจากแหล่งภายนอก

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยในเรื่องของการจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบอยู่ในบริษัท และการมีบุคคลภายนอกถือหุ้นในบริษัทจะทำให้ระดับการจัดการกำไรลดลง ถ้ามีคณะกรรมการบริษัทเป็นกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 และผู้บริหารระดับสูง (CEO) มีตำแหน่งเป็นประธานกรรมการบริษัท (Chairman) รวมถึงการที่ผู้บริหารระดับสูง (CEO) เป็นผู้ก่อตั้งบริษัทจะมีผลทำให้เกิดการจัดการกำไรที่สูงขึ้น

สำหรับการศึกษางานวิจัยในอดีตที่ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Noel O'Sullivan (2000) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของคณะกรรมการบริษัทและโครงสร้างการถือหุ้นโดยใช้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในการทดสอบคุณภาพงานสอบบัญชี ซึ่งสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ, โครงสร้างการถือหุ้นของฝ่ายจัดการหรือการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีอิทธิพลในขยายการตรวจสอบบัญชีและมีผลกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือจำนวน 402 บริษัทในปี 1992 โดยไม่รวมกลุ่มธนาคารและกลุ่มเงินทุนหลักทรัพย์ วิธีการสถิติที่ใช้ในการทดสอบคือการวิเคราะห์ความถดถอย

ผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระมีนัยสำคัญกับผลกระทบของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสัดส่วนของการถือหุ้นของผู้บริหาร เพราะการที่ผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นเพิ่มมากขึ้นจะเป็นการลดความเข้มข้นของการตรวจสอบบัญชีลง และไม่พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือการที่ประธานกรรมการและประธานบริหารเป็นคนเดียวกันว่ามีนัยสำคัญกับผลกระทบของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี รวมทั้งการถือหุ้นของคณะกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big-6) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Peel และ Clatworthy (2001) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการควบคุมภายในตามหลักการกำกับดูแลกิจการ (องค์ประกอบของคณะกรรมการบริษัทและโครงสร้างการถือหุ้น) กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของกลุ่มอุตสาหกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งพัฒนาสมมติฐานใหม่ได้รับจากปัญหาความขัดแย้งของตัวแทน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือจำนวน 132 บริษัทของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1992 โดยใช้วิธีการสถิติในการทดสอบคือการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ซึ่งทดสอบผลกระทบกลไกการควบคุมภายในตามหลักการกำกับดูแลกิจการมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างคณะกรรมการบริษัทโดยรวมถึงการควมตำแหน่งของกรรมการบริหาร และสัดส่วนของกรรมการอิสระที่มีอิทธิพลกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ได้แก่ (1) การควมรวมตำแหน่งของกรรมการบริหารจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และ (2) สัดส่วนของกรรมการภายนอกที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี สิ่งที่พบเพิ่มเติมคือการถือหุ้นของเจ้าของกิจการมีผลกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ (3) การถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทเป็นการลดความขัดแย้งตัวแทนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และ (4) การถือหุ้นของกรรมการภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big-6) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Tsui , Jaggi และ Gul (2001) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทที่มีการควบคุมภายในและผลกระทบของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยมีสมมติฐานคือ (1) ประธานกรรมการและประธานบริหารมีการแบ่งแยกหน้าที่ชัดเจนเป็นการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพและมีความสัมพันธ์กับการลดลงของการควบคุมความเสี่ยง ซึ่งมีผลกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ลดลงแตกต่างกับบริษัทที่มีประธานกรรมการและประธานบริหารเป็นคนเดียวกัน (2) ผลกระทบของโอกาสในการเติบโตสูงขึ้นมีผลกับความสัมพันธ์ระหว่างประธานกรรมการและประธานบริหาร มีการแบ่งแยกหน้าที่ชัดเจนกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 650 บริษัทจากบริษัทที่ฮ่องกงตั้งแต่ปี ค.ศ.1994-1996

ผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่มีประธานกรรมการและประธานบริหารมีการแบ่งแยกหน้าที่กัน จะมีผลกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่ลดลงเพราะประธานกรรมการและประธานบริหารเป็นคนละคนในการบริหารทำให้การควบคุมมีประสิทธิภาพลดความเสี่ยงจากการควบคุมและขอบเขตของงานตรวจสอบบัญชี การที่ประธานบริหารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับผู้สอบ

บัญชีในการควบคุมความเสี่ยงและการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และบทบาทของโอกาสในการเติบโตของบริษัทมีความสัมพันธ์กับประธานกรรมการและประธานบริหารที่มีการแบ่งแยกหน้าที่กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี หากมีโอกาสในการเติบโตมากขึ้นจะเป็นการลดลงของประสิทธิภาพในการควบคุมภายใน และประธานกรรมการและประธานบริหารที่เป็นคนละท่านกันมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและการควบคุมภายในจะอ่อนลงเมื่อโอกาสในการลงทุนสูงขึ้น นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big-5) และประเภทอุตสาหกรรมของบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2. สัดส่วนของกรรมการอิสระในคณะกรรมการทั้งหมด

สัดส่วนของกรรมการอิสระในการศึกษา (Proportion of independence directors) สอดคล้องกับความรับผิดชอบตามหน้าที่ (Accountability) ซึ่งคณะกรรมการทำหน้าที่แทนผู้ถือหุ้นย่อมมีสิทธิที่จะรักษาผลประโยชน์ระยะยาวของผู้ถือหุ้น เพราะคณะกรรมการเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างผู้ถือหุ้นและฝ่ายบริหาร มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นเป็นผู้เลือกคณะกรรมการให้เข้าไปทำงาน คณะกรรมการจะมอบหมายงานให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติตามนโยบายขององค์กร ซึ่งโครงสร้างของคณะกรรมการที่เข้มแข็งจะต้องมีกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ มีอิสระในการดำเนินงานโดยไม่ตกอยู่ภายใต้กลุ่มผลประโยชน์ใด รวมทั้งต้องมีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในคณะกรรมการด้วย เนื่องจากคณะกรรมการของบริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายบริหาร

ตลาดหลักทรัพย์ได้ให้ความสำคัญของกระบวนการกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทจดทะเบียน (Good Corporate Governance) โดยเน้นที่บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นกลไกหลักของคณะกรรมการบริษัท ดังนั้นจึงเห็นว่าคณะกรรมการตรวจสอบจะเป็นเครื่องมือสำคัญของคณะกรรมการบริษัทในการกำกับดูแลการดำเนินงานและการบริหารงานของกิจการให้เป็นสากล ตลอดจนมีระบบการรายงานข้อมูลที่น่าเชื่อถืออันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์จึงออกข้อกำหนดว่าด้วยการดำรงสถานะการเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2541 ซึ่งได้ออกข้อบังคับให้บริษัทจดทะเบียนจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) 1 ชุด โดยมีการกำหนดคุณสมบัติและความรับผิดชอบต่อกรรมการ

ตรวจสอบอย่างชัดเจน และกำหนดไว้ว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบต้องมีจำนวนอย่างน้อย 3 คน ซึ่งประกอบด้วยกรรมการที่เป็นอิสระตามความหมายของตลาดหลักทรัพย์

คณะกรรมการตรวจสอบ (ตลาดหลักทรัพย์ , 2542) หมายถึง คณะกรรมการชุดย่อยของคณะกรรมการบริษัทที่เข้ามาช่วยคณะกรรมการให้ปฏิบัติงานในประเด็นที่อาจถูกมองข้ามและเพื่อให้กิจการมีระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ควรประกอบด้วยกรรมการที่ไม่ใช่ผู้บริหาร เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความเห็นที่เป็นอิสระ ซึ่งปัจจัยสำคัญของประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบ (สังเวียน ,2542) คือ ความสามารถที่จะให้ได้มาซึ่งสารสนเทศทั้งหลายที่สอดคล้องกับปัญหา และให้ได้มาด้วยความสมัครใจ รวมทั้งความสำเร็จขึ้นอยู่กับความใจกว้างอย่างเต็มที่ ทำความเข้าใจกับทั้งฝ่ายจัดการและผู้สอบบัญชีของบริษัท

ซึ่งบทบาทหน้าที่ของกรรมการอิสระ (Independent Director) เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในการบริหารงานบริษัทและถ่วงดุลอำนาจในการบริหารงาน นอกจากนี้กรรมการอิสระยังได้รับการคาดหวังว่าจะช่วยทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของฝ่ายบริหารแทนผู้ถือหุ้นรายย่อยเพื่อป้องกันการเอาเปรียบผู้ถือหุ้นรายย่อยของฝ่ายบริหาร และจากงานวิจัยในอดีต John and Senbet (1998) พบว่าการควบคุมภายในโดยผ่านทางคณะกรรมการบริษัทและบทบาทของคณะกรรมการบริษัทในการแก้ไขปัญหาของความขัดแย้งของตัวแทน (Agency Problems) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้บริหาร ซึ่งกรรมการอิสระมีหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินงานของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากรรมการที่มาจากบุคคลภายใน

Klein (2002) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบ และลักษณะของคณะกรรมการกับการจัดการกำไรของบริษัท โดยใช้ความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่าย (Abnormal Accruals) เป็นตัวแทนของการจัดการกำไร ตัวแปรที่สนใจในการศึกษาคือ (1) คณะกรรมการตรวจสอบ (2) คณะกรรมการอิสระ (3) ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (4) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดสอบข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการและคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาจำนวน 692 บริษัท ตั้งแต่ปี 1992-1993 ไม่รวมบริษัทที่อยู่ในกลุ่มธนาคาร ธุรกิจประกันภัยและธุรกิจที่ไม่ได้ประกอบกิจการในประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์ทางลบกับความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่าย และพบว่าความสัมพันธ์ทางลบระหว่างความ

เป็นอิสระของคณะกรรมการกับความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่าย ความเป็นอิสระของกรรมการ และคณะกรรมการตรวจสอบที่ลดลงส่งผลให้ความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่ายเพิ่มขึ้น และยังพบอีกว่าโครงสร้างของคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระมากกว่า จะมีประสิทธิภาพในการควบคุมกิจการทั้งด้านการบัญชีและการเงินมากกว่า และการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์ทางลบกับกรรมการอิสระและคณะกรรมการตรวจสอบ

Beasley (1996) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบของคณะกรรมการบริษัทและการทุจริตในงบการเงิน ตัวแปรที่สนใจในการศึกษาคือ (1) สัดส่วนของกรรมการภายนอก (2) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (3) คณะกรรมการที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการทุจริตรายงานทางการเงิน โดยทดสอบว่าถ้าสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระสูงขึ้นและสัดส่วนของคณะกรรมการตรวจสอบสูงขึ้นจะทำให้การทุจริตในงบการเงินลดลงหรือไม่ โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบโลจิสติก กลุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหมด 150 บริษัท โดยแบ่งเป็นบริษัทที่มีการทุจริตในงบการเงินและไม่มีการทุจริตในงบการเงินอย่างละ 75 บริษัท ในระหว่างปี 1980-1991 การทดสอบแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระต่อคณะกรรมการบริษัทสำหรับบริษัทที่มีการทุจริตในงบการเงินจะต่ำกว่า และ 2) บริษัทที่มีการทุจริตในงบการเงินจะมีจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีการทุจริตในงบการเงิน

ผลการศึกษาพบว่า บริษัทที่ไม่มีการทุจริตในงบการเงินมีจำนวนกรรมการที่มาจากบุคคลภายนอกเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าบริษัทที่มีการทุจริตในงบการเงิน คณะกรรมการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์กับการทุจริตในงบการเงินและขนาดของคณะกรรมการบริษัทที่เพิ่มขึ้น ทำให้งบการเงินมีการทุจริตมากขึ้น

Bradbury, Mak และ Tan (2002) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลและคุณภาพทางการบัญชี ซึ่งในเรื่องของการกำกับดูแลได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของคณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบ ส่วนคุณภาพทางการบัญชีได้ใช้ความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่าย (Abnormal Accruals) หรือการจัดการกำไร ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ (1) ประธานกรรมการดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหาร (2) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (3) คณะกรรมการอิสระ (4) ความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ โดยการศึกษาใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 252 บริษัทจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งสิงคโปร์และกัวลาลัมเปอร์ในปี 2000 (ไม่รวมกลุ่มธุรกิจธนาคารและกลุ่มเงินทุน) แบ่งเป็นสิงคโปร์จำนวน 139 บริษัทและกัวลาลัมเปอร์จำนวน 113 บริษัท

ผลการศึกษาพบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทและความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับคุณภาพทางการบัญชี คือคณะกรรมการบริษัทที่มีจำนวนมากและคณะกรรมการตรวจสอบที่มีสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระที่สูงจะทำให้ลดรายการพึงรับพึงจ่ายที่ผิดปกติหรือการจัดการกำไรลง แต่คณะกรรมการอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่าย

สำหรับการศึกษางานวิจัยในอดีตได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนของกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัทกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Carcello , Hermanson , Neal และ Riley (2002) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการบริษัทกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยวัดจากกรรมการอิสระ, จำนวนครั้ง การเข้าประชุมของคณะกรรมการบริษัทและจำนวนของคณะกรรมการอิสระที่มีความรู้ ความชำนาญเป็นพิเศษทางการบัญชีหรือการเงินเกี่ยวข้องกับความมีประสิทธิภาพและสนับสนุน บัญชีในการตรวจสอบบัญชี คณะกรรมการบริษัทกำหนดขยายขอบเขตการตรวจสอบมีผลให้ มีการเพิ่มค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และความเป็นอิสระ, จำนวนครั้งการประชุมของ คณะกรรมการบริษัท และจำนวนของคณะกรรมการอิสระที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ ทางการบัญชีหรือการเงินเป็นการลดความเสี่ยงจากการควบคุมและเป็นตัวแทนในการตรวจสอบ บัญชีโดยงานสอบบัญชีลดลงเป็นการลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลง กลุ่มตัวอย่าง 1,000 บริษัท (ไม่รวมสถาบันการเงินและธนาคาร) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก

ผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนของกรรมการอิสระ, จำนวนครั้งเข้าประชุมของ คณะกรรมการบริษัทและค่าเฉลี่ยจำนวนของคณะกรรมการอิสระที่มีความรู้ความชำนาญเป็น พิเศษทางการบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียม การสอบบัญชี ยังได้ผลเพิ่มเติมคือความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับปัจจัย การรายงานทางการเงินและกระบวนการสอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท อัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และประเภทอุตสาหกรรมของ บริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Abbott , Parker , Peter และ Raghunandan (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยมีสมมติฐานค่าธรรมเนียม การสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระ, คณะกรรมการ ตรวจสอบที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษทางการบัญชีหรือการเงินและจำนวนครั้งการประชุม

ประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 492 บริษัทในปี 2000 และเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์คือการวิเคราะห์ความถดถอยถดถอยเชิงพหุ

ผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระและคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษทางการบัญชีหรือการเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี จำนวนการเข้าประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบมีผลกระทบต่อการรองค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีรวมถึงการกำหนดขอบเขตการตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดที่ผู้สอบบัญชีจะลาออกหรือการข่มขู่ของผู้สอบบัญชี คณะกรรมการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพผู้สอบบัญชี(ลูกค้า) มีความเกี่ยวข้องในการต่อรองค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในการต่อรองเป็นการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่สูงขึ้น แม้ว่าจะไม่มีการเพิ่มของขอบเขตการตรวจสอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท และ อัตราส่วนของสินค้าคงเหลือบวกกับลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Ho Young Lee และ Vivek Mande (2005) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบกับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยมีสมมติฐานคือไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 780 บริษัทและใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอย

ผลการศึกษาพบว่าค่าตอบแทนจากการสอบบัญชีและค่าบริการอื่นๆ มีความสัมพันธ์เชิงลบความเป็นอิสระและจำนวนครั้งการเข้าประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เป็นการสนับสนุนความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และ Abbott L., S. Parker, G. Peters and K. Raghunandan (2003) พบว่าความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบไม่สัมพันธ์กับค่าบริการอื่นๆ แต่ผู้วิจัยคนอื่นพบว่าความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการตรวจสอบลดค่าบริการอื่นๆ เพราะค่าบริการอื่นๆ เป็นการวัดความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท อัตราส่วนของสินค้าคงเหลือบวกกับลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม และประเภทอุตสาหกรรมของบริษัท มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และสภาพคล่องของบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนของกรรมการที่ไม่เป็นผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน แต่ถ้ามองการควบคุมโดยบุคคลภายในครอบครัวเป็นการลดประสิทธิภาพในการควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งความมีประสิทธิภาพของกรรมการที่ไม่เป็นผู้บริหารโดยเป็นบุคคลครอบครัวเดียวกันเป็นการลดประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบริษัทและกรรมการที่ไม่เป็นผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการตรวจสอบคณะกรรมการบริษัทให้มีความโปร่งใส รวมถึงการที่บริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วน

สำหรับการศึกษางานวิจัยในอดีตได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนของกรรมการที่เป็นเครือญาติในคณะกรรมการบริษัทกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Gul , Tsui และ Chen. (1998) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวแทนกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งตัวแทนที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ ตัวแทนประกอบด้วยกรรมการที่เป็นเครือญาติของบริษัทและกรรมการภายนอกมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยมีสมมติฐานคือ 1. การจัดการกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี 2. กรรมการที่เป็นเครือญาติมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี 3. กรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือบริษัทมหาชนจำนวน 134 บริษัท และบริษัทจำกัด 67 บริษัทในประเทศฮ่องกงในปี 1993-1994 วิธีการสถิติที่ใช้ในการทดสอบคือการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ แสดงให้เห็นว่าการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของประเภทของสำนักงานขนาดใหญ่ (Big 6) มากกว่าบริษัทที่ไม่ใช่ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Non-Big6)

ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทในประเทศฮ่องกง คือประเภทสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 6) มีการป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากความผิดพลาดมากกว่าและมีขอบเขตการตรวจสอบบัญชีที่มากกว่า กรรมการที่เป็นเครือญาติและสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ ขนาดของบริษัท และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big-6) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

4. ระดับการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการ

ระดับของการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการในการศึกษา (Disclosure of Corporate Governance) สอดคล้องกับความโปร่งใส (Transparency) คือ คณะกรรมการและผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เชื่อถือได้ ทันการณ์ และสม่ำเสมอ เพื่อให้ให้นักลงทุนภายนอกสามารถ ประเมินผลการดำเนินงานและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องได้ และต้องมีการผ่านการตรวจสอบจาก ผู้สอบบัญชีที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งจะใช้การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล กิจการเพื่อให้สอดคล้องกับข้อพึงปฏิบัติในการกำกับดูแลกิจการที่ดีของตลาดหลักทรัพย์แห่ง ประเทศไทย

การเปิดเผยข้อมูลนั้นช่วยให้กรรมการสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องพิจารณาห้บริษัทได้อย่างถี่ถ้วน ขึ้น ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลเป็นวิธีการที่สำคัญที่สุดของการกำกับดูแลกิจการ เนื่องจาก ผู้ถือหุ้นใช้การเปิดเผยข้อมูลเป็นช่องทางในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหารได้ และ ไม่สร้างความสับสนให้แก่ผู้ลงทุน

ในการศึกษาของ Collett และ Hraskey (2005) ศึกษาการเปิดเผยข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการของบริษัทในประเทศออสเตรเลีย โดยศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการกับการเพิ่มขึ้นของแหล่งเงินทุนจาก ภายนอก ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ รายงานประจำปีของบริษัทจำนวน 299 บริษัทของ ประเทศออสเตรเลียในปี 1994 ซึ่งมีจำนวน 30 บริษัทของประเทศออสเตรเลียที่มีการเปิดเผย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการในปี 1994 การวัดรายการเปิดเผยข้อมูลพิจารณาจาก ปริมาณการเปิดเผยข้อมูลและการนับรายการเปิดเผยข้อมูล โดยมีสมมติฐานคือความสัมพันธ์ ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการและแหล่งเงินทุนทางการเงิน

ผลการศึกษาพบว่า การตัดสินใจในการเปิดเผยข้อมูลมีผลกับการกระตุ้นตลาดทุน บริษัทที่เลือกเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการคาดว่าจะมีการลด ความไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามการศึกษากการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการ และการเปิดเผยโดยสมัครใจซึ่งไม่มีการบังคับให้ปฏิบัติตามพบว่า การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการ กำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มขึ้นของทุนส่วนของผู้ถือหุ้นและมีผลกับตลาด ทุน นอกจากนี้บริษัทที่มีการออกหุ้นมีการกระตุ้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจเพิ่มขึ้น และ

ยังพบว่าการตัดสินใจในการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประเภทอุตสาหกรรมของบริษัท และบริษัทที่อยู่ในกลุ่มทรัพยากรมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการมากที่สุด

Bushman และ Smith (2001) ได้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในรายงานและเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะชนของบริษัทจดทะเบียน อันเป็นกระบวนการหนึ่งในกลไกการควบคุมและกำกับดูแลกิจการ โดยทำการศึกษาดังกล่าวครอบคลุมต่างๆ ได้แก่ การควบคุมกิจการ สัดส่วนของคณะกรรมการของบริษัท ค่าตอบแทนของกรรมการเป็นต้นกับรายงานและการเปิดเผยข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่าการรายงานและการเปิดเผยข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ผลการดำเนินงานซึ่งวัดในรูปของกำไรสุทธิ อัตราส่วนผลตอบแทนของบริษัท เช่น ROI และ ROA มีความสัมพันธ์กับกลไกควบคุม และรายงานและการเปิดเผยข้อมูลในส่วนที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งได้แก่ การจัดทำรายงานของคณะกรรมการต่างๆ บทวิเคราะห์ของฝ่ายบริหาร และการเปิดเผยนโยบายทางด้านจริยธรรมต่างๆ ของบริษัทที่มีความสัมพันธ์กับกลไกควบคุมในเชิงบวก และทำการศึกษาระยะยาวในรายละเอียดเกี่ยวกับประโยชน์ที่เพิ่มมากขึ้นจากการใช้ข้อมูลที่เปิดเผยเพิ่มเติมตามหลักการกำกับดูแลกิจการพบว่าสามารถใช้ประโยชน์จากการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้เป็นอย่างมาก และสนับสนุนให้มีการศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลนี้กับผลการดำเนินงานทั่วไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการในแต่ละประเทศ เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบผลการศึกษาที่ได้ต่อไป

Ascioglu , Hegde และ McDermott (2005) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ,คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลและสภาพคล่องของตลาด โดยสมมติฐานในการศึกษาคือ (1) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลทางบัญชี (2) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับสภาพคล่องของตลาด ซึ่งคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลวัดโดยทางการบัญชี อาทิ การจัดการกำไร รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารและการสั่งแก้ไขงบการเงิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือจำนวน 828 บริษัทของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 2000

ผลการศึกษาพบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสภาพคล่องของตลาด ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินมีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในการแสดงถึงความโปร่งใสในการตรวจสอบงบการเงิน

ศูนย์พัฒนาการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน (2546) ได้ทำการสำรวจและประเมินการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อของบริษัทจดทะเบียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อของบริษัทจดทะเบียน ภายหลังจากที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวในแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และรายงานประจำปีของบริษัท และเพื่อศึกษาสถานะปัจจุบันของบริษัทจดทะเบียนในเรื่องที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ โดยทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) รายงานประจำปี หนังสือนัดประชุม และรายงานการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทจดทะเบียนจำนวน 336 บริษัท ประจำปี 2545

ผลการสำรวจและประเมินพบว่าบริษัทจดทะเบียนร้อยละ 90 นำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อไปปฏิบัติ โดยยังมีหลักการในบางข้อที่บริษัทจดทะเบียนปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วน ได้แก่ การกำหนดเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการเป็นลายลักษณ์อักษร ประชานกรรมการยังขาดความเป็นอิสระ จำนวนของกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัทยังมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับบริษัทจดทะเบียนทั้งหมดมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าตอบแทนไม่มากนัก และบริษัทจดทะเบียนส่วนน้อยจัดทำรายงานความรับผิดชอบต่อการจัดทำรายงานทางการเงินของคณะกรรมการแยกแสดงไว้ในรายงานประจำปี

นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาเปรียบเทียบ Market Capitalization กับการเปิดเผยตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อ จำนวน 336 บริษัท ประจำปี 2545 พบว่าบริษัทจดทะเบียนขนาดใหญ่หรือบริษัทที่มี Market Capitalization สูงได้คะแนนในการประเมินในระดับดีขึ้นไปมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามก็ดี มีหลักการในเรื่องการถ่วงดุลอำนาจของกรรมการที่ไม่เป็นผู้บริหาร และหลักการเรื่องการรวมหรือแยกตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารระดับสูง รวมถึงค่าตอบแทนของกรรมการและผู้บริหารซึ่งเป็นหลักการที่ทุกบริษัทปฏิบัติตามได้ในระดับใกล้เคียงกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สรุปงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแล
กิจการกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ผู้วิจัย	ตัวแปรอิสระ				ตัวแปรตาม					
	DUAL	IND	PFM	DISC	SIZE	INVEREC	AUDIT	CR	DAC	INDUSTRY
Noel O'Sullivan (2000)	n/a	-			+		+			
Peel และ Clatworthy (2001)	-	+			+		+			
Tsui , Jaggi และ Gul (2001)	+				+		+			+
Carcello , Hermanson , Neal และ Riley (2002)		-			+	+				-
Abbott , Parker , Peter และ Raghunandan (2003)		-			+	+				
Lee และ Mande (2005)		-			+	+		-		+
Gul , Tsui และ Chen. (1998)		-	+		+		+		+	

โดย DUAL = การควมรวมตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการ

IND = สัดส่วนของกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัท

PFM = สัดส่วนของกรรมการที่เครือญาติในคณะกรรมการบริษัท

DISC = ระดับการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการ

SIZE = ขนาดของบริษัท

INVEREC = อัตราส่วนของสินค้าคงเหลือบวกกับลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม

AUDIT = ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี

CR	=	สภาพคล่องของบริษัท
DAC	=	รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร
INDUSTRY	=	ประเภทอุตสาหกรรมของบริษัท
+	=	มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในทิศทางเดียวกัน
-	=	มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในทิศทางตรงข้าม
n/a	=	ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ตารางที่ 2.2 สรุปแหล่งที่มาของตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัย	ตัวแปรที่นำมาศึกษา (และการวัดค่า)
ตัวแปรที่สนใจศึกษา	
Dechow (1996) ; Tsui et al. (2001) ; Peel and Clatworthy (2001)	(1) การควบตำแหน่งของประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการ
Beasley (1996) ; Carcello et al. (2002) ; Noel O'Sullivan (2000) ; Abbott et al. (2003) ; Lee and Mande (2005) ; Gul et al.(1998) ; Bradbury et al.(2002) ; Peel and Clatworthy (2001)	(2) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ วัดค่าโดยใช้สัดส่วนของคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระ
Gul et al.(1998) ; Chen and Jaggi (2000)	(3) สัดส่วนของการมีกรรมการที่เป็นเครือญาติ
Collett and Hrasky (2005) ; Bushman and Smith (2001) ; ศูนย์พัฒนาการกำกับดูแลกิจการ บริษัทจดทะเบียนตลาดหลักทรัพย์ (2003)	(4) ระดับการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการ

สรุปแหล่งที่มาของตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ตัวแปรที่นำมาศึกษา (และการวัดค่า)
ตัวแปรควบคุม	
Abbott et al. (2003) ; Carcello et al. (2002) ; Gul et al. (2003) ; Palmrose (1986) ; Gul et al.(1998) ; Lee and Mande (2005) ; Craswell et al. (1995)	(1) ขนาดของกิจการ วัดโดยใช้ค่าลอการิทึมของยอดสินทรัพย์รวม
Lee and Mande (2005) ; Abbott , Parker , Peters and Raghunandan (2003) ; Carcello , Hermanson (2002) ; Gul et al. (2003)	(2) อัตราส่วนของสินค้าคงเหลือบวกด้วยลูกหนี้การค้าหารด้วยสินทรัพย์รวม
Gul et al. (2003) ; Tsui et al.(2001) ; Craswell et al. (1995)	(3) ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี
Lee and Mande(2005); Carcello et al.(2002) ; Abbott et al.(2003) ; Gul et al.(2003)	(4) สภาพคล่องของบริษัท วัดโดยใช้อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน
Gul et al. (1998) ; Gul et al. (2003)	(5) รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยวัดรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจจาก Modified Jones model
Tsui et al.(1998) ; Lee and Mande (2005) ; Gul and Tsui (1998)	(6) ประเภทอุตสาหกรรมของบริษัท
ตัวแปรตาม	
Carcello et al. (2002) ; Gul et al. (2003) ; Abbott et al.(2003) ; Lee and Mande(2005) ; Noel O'Sullivan (2000) ; Craswell et al. (1995) ; Palmrose(1986) ; Gul et al.(1998)	ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Fee) วัดโดยใช้ค่าลอการิทึมของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี